

- Transakce – typ textu, jehož účelem je dosažení určitého, v textu zmíněného cíle, např. vyřízení žádosti, zorganizování schůzky či udržování kontaktu s kamarádem. Příkladem může být dopis, e-mailová zpráva nebo textová zpráva.

V testu PISA 2018 bylo využito několika úloh z předchozích šetření PISA, aby bylo možné měřit vývoj čtenářské gramotnosti v čase. Úlohy z předchozích cyklů obsahovaly pouze samostatné texty, nové úlohy se zaměřovaly ve zvýšené míře také na práci se soubory textů.

1.1.5 Formát odpovědí

Kromě klasických otázek s výběrem odpovědi a otevřených otázek s tvorbou odpovědi byly v roce 2018 zařazeny otázky, které umožňují odpověď zvýrazněním důležitého úseku nebo slova v textu a přetahováním části textu pomocí myši (viz např. kapitola 2).

TABULKA 1.1 | Přibližné zastoupení testových otázek vzhledem ke sledovaným čtenářským procesům a dvěma různým zdrojům textů⁵ v testu čtenářské gramotnosti PISA 2018

	Samostatné texty 65 %	Soubory textů 35 %
Vyhledávání informací 25 %	Vyhledávání informací v textu 15 %	Vyhledání a výběr vhodného textu 10 %
Porozumění 45 %	Vyjádření doslovného významu 15 % Přiřazování a vyvozování závěrů 15 %	Přiřazování a vyvozování závěrů 15 %
Posuzování a uvažování 30 %	Hodnocení kvality a důvěryhodnosti Uvažování o obsahu a formě 20 %	Odhalení a zpracování rozporu 10 %

1.1.6 Faktory ovlivňující obtížnost otázek

Otázky v testu jsou navrženy tak, aby poskytovaly důkazy o dovednostech žáků v určitých situacích, které napodobují reálné aktivity žáků ve škole i mimo ni. Testové otázky PISA pokrývají široké spektrum obtížnosti od vyhledávání informací až po značně komplikované propojování informací z několika textů. Obtížnost jakékoli testové otázky závisí na kombinaci několika proměnných. Podle Kirsche⁶ a Mosenthala⁷ lze obtížnost úkolů ovlivňovat nastavením náročnosti kognitivních procesů nutných k jejich vyřešení a volbou určitých charakteristik textu. Konkrétní příklady jsou uvedeny v tabulce 1.2.

⁵ OECD. (2019). *PISA 2018 Results (Volume I)*, s. 35.

⁶ Kirsch, I. (2001). *The international adult literacy survey: Understanding what was measured*. Educational Testing Service, Princeton, NJ.

⁷ Kirsch, I., Mosenthal, P. B. (1990). Exploring document literacy: Variables underlying the performance of young adults. *Reading Research Quarterly*, 25(1), s. 5–30.